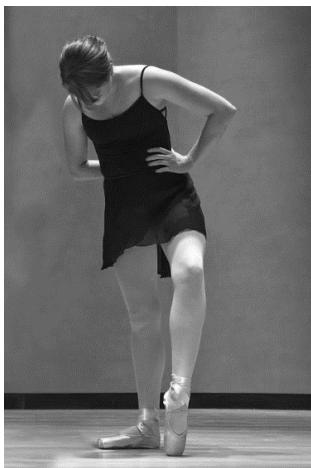

GLASBA IN PLES USTVARJATA BALETNO UMETNOST – odlomek 1

Rojstvo umetniškega dela je posledica vplivov skupnosti, družbe in družbene atmosfere na umetnika. Vsako veliko umetniško delo je enkratna koprodukcija časa, socialnih in razrednih razmer. Odnos med umetnikom in umetniškim delom je v različnih umetnostnih zvrsteh različen: glasba in literatura obstajata v času; slikarstvo in arhitektura v prostoru. V plesu pa gre za specifičen odnos, ker ta zvrst v sebi združuje obe omenjeni dimenziji: čas in prostor, kjer sta ustvarjalec in stvaritev, umetnik in umetnina nedeljiva, kar posredno govori o tem, da vse umetnosti izvirajo iz plesa, kot ugotavlja muzikolog Kurt Sachs.

Ples, poezija in glasba so prvotno bili ena sama nedeljiva celota. Skozi zgodovino je učinek diferenciacije oziroma specializacije vplival na to, da so se te oblike človekovega udejstvovanja postopoma razvijale vsaka v svojo smer in danes imamo opraviti s samostojnimi umetniškimi področji. Princip diferenciacije oziroma specializacije se nadaljuje tudi v plesu samem. Tako starosta slovenskega baleta Pino Mlakar razlikuje tri osnovne kategorije plesa, ki se znotraj svojih okvirjev še naprej diferencirajo: obredni ali kulturni ples, družabni (tudi folklorni) ples in gledališki ples, ki ga poznamo pod najpogostejšim imenom balet. Prvi dve kategoriji sta skupinske narave, gledališki ples pa je osredotočen na posameznika tudi takrat, ko izvaja plesno podobo več oseb. Ni dvoma, da sodi gledališki ples ob operi in drami v skupino gledaliških umetnosti in tako tudi zanj veljajo enaka dognanja na temo umetnosti kot kulturne tvorbe. S to razlago naj bi vzpostavili »most« med plesom kot družbenim pojavom in baletom kot sestavnim delom umetnosti.

V pričujočem razmišljanju nas posredno prek pojma umetnost zanima vpliv družbenih dejavnikov na umetniško ustvarjanje in poveza umetnosti z drugimi oblikami družbene realnosti. Četudi nikoli ne deluje enosmerno in neposredno, družba na umetnost vpliva predvsem prek položaja umetnika v družbi in preko organiziranosti umetniškega delovanja: od vpliva različnih družbenih skupin, institucij in organizacij na umetnika in njegovo ustvarjanje. Zgodovinsko gledano družbeni dogodki pogojujejo tematiko umetniškega oblikovanja prek različnih vrst in prek različnih kvalitet izraznih sredstev, estetskih idealov in vrednot. Ob tem je treba upoštevati tudi družbene mehanizme, ki ustvarjajo okus publike, in vplive drugih oblik duhovnega ustvarjanja na razvoj umetnosti.

Umetnik po navadi ustvarja sam, vendar je njegova zavest pod vplivom kulture in družbenih okoliščin, njegova občutljivost in talent pa sta plod socializacije. Lahko bi rekli, da imajo razprave o biti umetnosti oziroma umetnika in njegove umetnine v različnih dobah in v različnih kulturnih panogah skupni imenovalec. Filozofinja Suzane Langer o jedru umetnosti pravi, da umetnost izraža idejo o doživljanju različnih subjektivnih izkušenj, ki omogočajo objektivno predstavitev subjektivne realnosti. Tisto, česar vsakdanja govorica ne zmore, zmorejo raznovrstna umetniška dela: predstaviti naravo čutnega in čustvenega življenja. Umetniška dela so namreč izrazne oblike, ki simbolizirajo naravo človeških občutij. Teorija Langerjeve o umetniškem ustvarjanju temelji na znanstveno dokazani sposobnosti človeškega uma, da iz vtisov, to je iz tvarine, s katero ga oskrbuje, čuti in ustvarja simbole. Na simbolizacijo gleda kot na osnovni proces v človekovem umu in začetek intelektualnih dejavnosti. Simbolizacija je zanj izhodiščna točka predstav o nastanku umetniških del. V človeku neprestano poteka proces pretvarjanja izkustvenih in doživljajskih podatkov v simbole. To pomeni, da je um neprekinjen izvor misli in idej, naj so racionalne, domišljajske, nore ali modre, povprečne ali genialne. Umetnik ustvarja dela tudi na temelju idej, ki jih ustvarjajo vtisi. Rezultati njegovega ustvarjanja niso spontana reakcija na od zunaj dobljene vtise, temveč so njihov simbolično oblikovani prikaz. Ta prikaz se razlikuje od vsega spontanega odziva v isti meri, v kateri se razlikuje vsako resnično dogajanje od njegove kasnejše interpretacije. Z umetniškim scenskim podajanjem upravljajo namišljena čustva, a ne resnična.

Umetnost bistveno opredeljuje ustvarjalna dimenzija in rezultat tega procesa je umetnina. V ustvarjalnem procesu je umetnik sam, toda v svoji biti je usmerjen in pogojen z drugimi ljudmi, torej v razmerju med umetnino in okoljem, ki obvezno vključuje vrednotenje umetnine. Helga de la Motte-Haber v kontekstu psihologije glasbe razpravlja tudi o sprejemanju umetnine s strani poslušalca/gledalca (okolja), ki jo estetsko presoja. Razlikuje spontano ugajanje in premišljeno, objektivno utemeljeno sodbo. Opozarja na to, da ovrednotiti še ne pomeni tudi objektivno presoditi.

Četudi ni namen umetnosti, da neposredno vpliva na resničnost in jo spreminja v »zaželeni« smeri, se ta vpliv kljub temu realizira. To najbolje vidimo v dejstvu, da umetnost, razen da dela človekovo življenje lepše, kritično raziskuje vse vrednote in jih tudi

spreminja, bogati in razvija človekove potrebe, preizkuša in širi meje človekove svobode, plemeniti človeško naravo in humanizira medsebojne odnose.

Odnos med družbenim okoljem in umetnikom iz zornega kota ruskega režiserja Borisa Aleksandroviča Pokrovskega je videti, kot da naše življenje postaja vse bolj sestavljeno, se razvija in pogloblja; postaja raznoliko in njegova vseobsežnost je v celoti že nedostopna posameznemu umu – človeku. Zajeti vse življenje je postalo težko – človek se lahko skoncentrira samo na eno ozko področje, postaja specialist ne samo v svoji profesiji, ampak tudi v splošnih interesih. Izgublja možnost zajeti življenje na globalni ravni (v svetovnih razmerah). Sposobnost upoštevanja biti življenja je sposobnost zaobjeti mnoge obraze življenja, konsolidirati posamezne dele realnosti in jih postaviti vzporedno z umetniško, asociacijsko sposobnostjo za ustvarjalno domišljijo, ustvarjanje likov, pojavnost življenja in ne njegove fotografije. Po eni strani razvoj znanja pelje k diferenciaciji življenja, po drugi pa diferenciacija škoduje celostnemu sprejemanju sveta. Rešitev za doseganje vsestransko harmonično razvite osebnosti je v vzgoji in tudi v treningu kolektivne domišljijskosti in sposobnosti vsakega posameznika, da ima domišljijo. Pokrovski intenzivno poudarja mikrokozmos vsakega posameznika. Ravno to prenašanje iz mikrokozmosa posameznika v širši prostor naj bi bila ena od nalog umetnosti.